

Klassiset psykedeelit Suomessa käytettyjen aineiden, käyttöympäristöjen ja käyttäjien mielenmaisemien näkökulmasta

MIKA TSUPARI

Psykedeelien käytössä on Suomessa nähtävissä pieni nouseva trendi. Artikkelissa tarkastellaan haastatteluaineistoon pohjautuen, mitä klassisia psykedeelisiä Suomessa käytetään, millaisissa käyttöympäristöissä käyttö tapahtuu sekä millaisia mielenmaisemia ja valmistautumista käyttöön liittyy. Artikkelissa pyritään avaamaan psykedeelitutkimuksen keskeisiä käsitteitä myös suomeksi.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Tässä artikkelissa tarkastellaan laadullisen tutkimuksen menetelmillä klassisten psykedeelien käyttäjien mielenmaisemaa (*set*), käyttöympäristöjä (*setting*) ja käytettyjä psykedeelisiä Suomessa. Psykedeelien käytön laadullinen tutkimus on tärkeää, sillä käytön sosiaalisten ja kulttuuristen ulottuvuuksiin ymmärtäminen voi auttaa luomaan parempia haittojen ehkäisystrategioita, ajankohtaista huumepolitiikkaa, tunnistamaan mahdollisesti hyödyllisiä ja vähemmän haittoja aiheuttavia käytötapoja (Hartogsohn 2017) sekä tuomaan uusia näkökulmia huumepoliittiseen keskusteluun.

Klassisilla psykedeelillä tarkoitetaan yhdistejoukkoa, joiden käyttö aiheuttaa muuntuneita tajunnantiloja, hallusinaatioita, näkyjä, vahvoja tunnetiloja, muistojen heräämistä ja mystisiä kokemuksia. Kehollisia vaikutuksia ovat esimerkiksi ruumiinlämmön nousu, koordinaation muutokset, ja joillain psykedeelistä hetkellinen fyysinen huonovointisuus (psilosybiini, ayahuasca). Psykedeelit voivat aiheuttaa myös paniikkia, pelkotiloja, vainoharhaisuutta ja ahdistusta. (National Institute on Drug Abuse 2015.) Klassisista psykedeelistä länsimaissa tunnetuin on Albert

Hoffmannin torajyvästä vuonna 1938 syntetisoima LSD (Hoffman 1979). Muita klassisia psykedeelisiä ovat erilaiset psilosybiiniset, DMT ja sitä sisältävät kasvit, kuten ayahuasca, meskaliini ja 5-meo-DMT (Johnson ym. 2019).

Suurimmat eroavaisuudet eri psykedeelien ja käyttömuotojen välillä ovat vaikutuksen kestossa, annoskoossa ja kokemuksen intensiteetissä. Nämä tekijät vaikuttavat omalta osaltaan siihen, millaiseksi psykedeelien käyttökokemus muodostuu (Swanson 2018). Tässä artikkelissa psykedeelitermillä viitataan klassisiin psykedeelisiin. Näiden tekijöiden lisäksi psykedeelien vaikutukset ovat vahvasti kytköksissä käyttäjän mielenmaisemaan ja käyttöympäristöön (*set*, *setting*) (Hartogsohn 2017). *Set* (lyhenne sanasta *mindset*) viittaa käyttäjän persoonallisuuteen, asenteisiin, valmistautumiseen, huoliin ja tunteisiin, joita henkilöllä on käytettyä ainetta ja muita käyttötilanteeseen osallistuvia kohtaan. *Setting* taas viittaa laajaan kokonaisuuteen, joita käyttötilaan, tilanteeseen ja käyttöympäristöön liittyy. Näihin lukeutuvat muun muassa kellonaika, sää, ympäröivä äänimaailma, taustalla soiva musiikki ja muut ympäristötekijät. (Stafford 1992.) Tässä artikkelissa näistä käytetään käsitteitä mielenmaisema ja käyttöympäristö.

Psykedeelien hoitopotentiaalin lääketieteellinen tutkimus on käynnistynyt uudelleen 2010-luvulla (Hadar ym. 2023). Erityisesti serotoniiniaineenvaihduntaan vaikuttavia yhdisteitä (DMT, psilobyiini ja LSD) tutkitaan mahdollisina lääkkeinä ja terapiavahvisteinä masennuksen, ahdistuksen ja riippuvuuksien hoitoon (Dubois & Veissière 2022). Kliininen tutkimus on alkanut myös Suomessa. Marraskuussa 2022 uutisoitiin, että Fimea on myöntänyt tutkimusluvan kanadalaiselle Clairvoyant Therapeutics -yhtiölle. Yhtiö aloittaa kliiniset tutkimukset psilobyiinin käytössä alkoholismien hoitoon (YLE 13.11.2022).

Myös psykedeelien omaehtoinen käyttö on kasvanut Suomessa. THL:n tuoreimman, vuoden 2022 raportin mukaan 3,4 prosenttia vastaajista oli käyttänyt LSD:tä ja 5,4 prosenttia psykoaktiivisia sieniä. Vuonna 2018 noin kolme prosenttia oli käyttänyt psykoaktiivisia sieniä ja LSD:tä. Edeltävillä tarkasteluerillä vuosina 2010 ja 2014 LSD:tä oli käyttänyt noin prosentti ja psykoaktiivisia sieniä noin kaksi prosenttia vastaajista. (Karjalainen ym. 2020; Karjalainen ym. 2023.) Klassisiksi luokiteltavista psykedeelista, DMT:stä, 5-meo-DMT:stä ja meskaliinista ei ole väestötason tilastoja, sillä näiden aineiden osalta tutkimuksissa on ollut ainoastaan yksittäisiä vastauksia. Tiedämme THL:n väestökyselyn tulosten lisäksi tästä ilmiöstä melko vähän.

Suomen lainsäädännössä psykedeelit luokitellaan huumausaineiksi. Huumausainelain tavoitteena on huumausaineiden laittoman Suomeen tuonnin, Suomesta viennin, valmistuksen, levittämisen ja käytön ehkäiseminen sekä muiden huumausainetarkoituksessa käytettävien aineiden aiheuttamien terveystarpeiden vähentäminen. (Huumausainelaki 2008/373.) Lainsäädännöllinen asema itsessään tekee psykedeelien käytöstä ja hankinnasta salattua ja piiloteltavaa.

Psykedeeliseen kokemukseen vaikuttavat tekijät muodostavat laajan kentän, ja niiden testaaminen yhdessä tai erikseen on valtava haaste, erityisesti kliiniselle tutkimukselle (Carhart-Harris ym. 2018). Psykologi Robin Carhart-Harris tutkimusryhmineen (2018) väittää, että psykedeelien vaikutukset ovat perustavanlaatuisesti kytköksissä kontekstiin, niin käyttäjän mielenmaiseman ja käyttöympäristöön liittyvien tekijöiden osalta. Heidän mukaansa kontekstin huomiotta jättäminen voi johtaa siihen, että psykedeelisen kokemuksen toivotut hyödyt jäävät saavuttamatta, ja kokemus voi pahimmillaan olla henkilölle haital-

linen. Koska tutkimuskenttä on pelkästään mielenmaiseman, käyttöympäristön ja olosuhteiden osalta äärimmäisen moninainen, voi omaehtoisen psykedeelien käytön kartoittaminen auttaa myös kliinistä työtä.

Artikkelin tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Mitä klassisia psykedeelisiä haastateltavat käyttivät?
- Millainen on käyttäjien mielenmaisema ja miten käyttöön valmistaudutaan?
- Millaisessa ympäristössä käyttö tapahtuu?

Aineistona käytetään 40:n psykedeelisiä käyttäneen suomalaisen teemahaastattelua, jotka analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Mielenmaisema ja käyttöympäristö

Huumausaineiden vaikutukset koostuvat Norman Zinbergin (1984) klassikkomääritelmän mukaan käytetystä aineesta, henkilön psyykkisestä ja fyysisestä virittyneisyydestä ja käytön sosiokulttuurisesta kehiksestä. Psykedeelien viitekehiksessä huomio on erityisesti kiinnittynyt siihen, miten käyttöympäristö ja konteksti vaikuttavat kokemukseen. Ilmiöstä käytetään kenties tunnetuimman psykedeelitutkijan, amerikkalaisen psykologin Timothy Learyn 1960-luvulla popularisoimaa käsitteitä mielenmaisema ja käyttöympäristö (*set & setting*). Näillä tarkoitetaan psykologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä, jotka vaikuttavat psykedeelien käyttökokemukseen. (Hartogsohn 2017.) Tiivistettynä mielenmaisema kattaa käyttäjän ominaisuudet ja sisäisen maailman, ja käyttöympäristö ulkoiset tekijät. Tutkijat ja käyttäjät puhuvat psykedeelien käytön yhteydessä mielenmaisema ja käyttöympäristö -hypoteesista (*set & setting -hypothesis*), jonka mukaan psykedeelien vaikutukset ovat ennen kaikkea riippuvaisia käyttäjän persoonallisuudesta, valmistautumisesta, odotuksista ja intentioneista, joita käyttöön liittyy, sekä fyysisestä, sosiaalisesta ja kulttuurisesta ympäristöstä, jossa käyttö tapahtuu. (Hartogsohn 2017.)

Psykedeelien käyttökokemuksista puhuminen matkoina tai trippeinä on vakiintunut yleiseksi ilmaisuksi myös Learyn ansiosta. Ei-toivottuja psykedeelisiä kokemuksia kutsutaan pahaksi matkaksi tai huonoksi tripiksi. Huonolla tripillä tarkoitetaan yleensä traumaattisia, pelottavia ja järkyttäviä kokemuksia, tuntemuksia ja näkyjä, joita psykedeelien käyttäminen on aiheuttanut (Bunce 1979). Aiempi tutkimustyö on osoittanut, et-

tä mielenmaiseman ja käyttöympäristön lisäksi otetun psykedeeliannoksen koko ennustaa vähempää psykologista vastetta (Griffiths ym. 2011; Nour ym. 2016). Toisin sanoen myös nautittu aine ja määrä vaikuttavat siihen, millainen tripistä – tai matkasta – tulee. Koska persoonallisuuteen ja suhtautumistapoihin vaikuttaminen on hidasta, käytön mielenmaisemaan voidaan vaikuttaa lähinnä valmistautumisella (esim. lukemalla ja keskustelemalla aiheesta) sekä pohtimalla, mitä kokemus sisältää ja mitä psykedeelin käytöllä pyritään saavuttamaan.

Tutkimuksessa psykedeelin käyttöympäristöt on jaoteltu naturalistiseen eli omaehtoiseen käyttöympäristöön ja traditionaaliseen eli ritualistiseen käyttöympäristöön. Naturalistisella käyttöympäristöllä tarkoitetaan käyttäjien itse valitsemaa ja muovaamaa ympäristöä psykedeelin käyttämiselle. Nämä ympäristöt ovat moninaisia riippuen käyttäjien aikomuksista, olosuhteista, toiveista ja muista osallistujista. Naturalistinen käyttöympäristö voi olla myös esimerkiksi luontoympäristö tai viihteellinen kulttuuritapahtuma, kuten konsertti tai festivaali. (Kruger ym. 2023; Raison ym. 2022.) Omaehtoisessa käyttöympäristössä tilaisuudet eivät yleensä ole ulkopuolisten järjestämiä, paikalla voi olla esimerkiksi matkavahti (*trip sitter*). Termillä tarkoitetaan henkilöä, joka on läsnä psykedeelin käyttötilanteessa, mutta kyseinen henkilö ei käytä psykedeelisiä, vaan vastaa tilaisuuden turvallisuudesta, ja tarjoaa tarvittaessa tukea ja apua psykedeelin vaikutuksesta mahdollisesti nousevien vaikeiden kokemusten, ajatusten ja muistojen käsittelyyn. (Engel ym. 2022.)

Traditionaalisella tai ritualistisella käyttöympäristöllä tarkoitetaan erilaisten alkuperäiskulttuurien harjoittamaa psykedeelisten kasvien käyttöä, jossa käyttöympäristö on säädely ja hyvin suunniteltu. Tällaisissa kulttuureissa psykedeelin käyttöä lähestytään seremoniaalisesti ja psykedeelin käyttö liittyy yleensä joko siirtymäriitteihin tai sairauksien parantamiseen. Tilaisuuksien järjestelyistä vastaa seremoniamestari, jota voidaan nimittää shamaaniksi tai parantajaksi (*curandera*). Hän vastaa psykedeelin annostelusta ja pyrkii ohjailemaan kokemusta toivottuun suuntaan esimerkiksi suitsukkeiden ja savun, musiikin tai rituaalilaulujen (*icarojen*) avulla. (Hartogsohn 2020.) Omaehtoinen käyttö voi sisältää myös ritualistisen käyttöympäristön elementtejä.

Erilaisissa käyttöympäristöissä psykedeelin käyttökokemukseen voidaan pyrkiä vaikuttamaan

esimerkiksi musiikkivalinnoilla, sisustuksella ja valaistuksella. Näillä voidaan pyrkiä luomaan suotuisat olosuhteet kokemukselle tai lisäämään kokemuksen visuaalisuutta ja muokkaamaan äänimaailmaa viihteellisiin tarkoituksiin sopivaksi.

Psykedeelisiä käytetään myös käyttötarkoitukseen suunnitelluilla retriiteillä, jossa tiettyä psykoaktiivista ainetta nautitaan opastetusti valvotussa ympäristössä. Retriittitoimintaa on niin Euroopassa, Suomessa ja erityisesti Etelä-Amerikassa, jossa siitä on tullut huomattavaa liiketoimintaa. Retriiteissä tapahtuva psykedeelin käyttö voi ammentaa elementtejä käyttötilanteeseen traditionaalista psykedeelin käyttöympäristöistä, esimerkiksi psykedeelin käyttötapaa ja yleiseen estetiikkaan liittyen. Toisaalta estetiikka ja musiikki voidaan lainata esimerkiksi 1960-luvun kuvastosta tai modernimmista new age -virtauksista. Retriittien seremoniamestari voi tulla kulttuurista, joissa traditionaalista psykedeelin käyttöä harjoitetaan, tai olla itseoppinut tai opissa ollut ”neo-shamaani”. (Harms 2021.) Suurimpana erona retriittien ja traditionaalisen käyttöympäristön välillä voidaan nähdä siirtymäriittien puuttuminen sekä retriittien maksullisuus. Osallistuminen retriitille voi sisältää toivomuksia parantumisesta, elämyshakuisuutta tai muita osallistujan kannalta merkitseviä motiiveja. Nämä mielenmaisemaan ja käyttöympäristöön vaikuttavat tekijät vaikuttavat mahdollisiin positiivisiin tai negatiivisiin vaikutuksiin, joita psykedeelin käytöllä on mahdollista saavuttaa.

Kulttuurinen käyttöympäristö

Sosiologi Ido Hartogsohn (2020) on täydentänyt mielenmaiseman ja käyttöympäristön käsitteitä lisäämällä siihen oman kulttuurisen käyttöympäristön käsitteensä (*cultural setting*). Hänen mukaansa psykedeelin käyttö ei tapahdu mielenmaiseman, käyttöympäristön, käytetyn aineen ja annoksen muodostamassa piirissä, vaan ympäröivä kulttuurinen ja sosiaalinen todellisuus vaikuttavat kokemuksen muodostumiseen ja luonteeseen. Hänen mukaansa mielenmaiseman ja käyttöympäristön tärkeimmät muuttujat ovat kollektiivisten tekijöiden määrittelemiä, sillä kulttuuriset tekijät vaikuttavat persoonallisuuden kehityksen lisäksi odotuksiin, tarkoituksiin ja mahdollisiin pelkoihin, joita ihmisillä on psykedeelistä kokemuksesta kohtaan. (Hartogsohn 2020.)

Kulttuuriympäristö voi vaikuttaa käyttökokeemukseen myös negatiivisesti. Sosiologi Richard Bunce (1979) on esittänyt, että 1960-luvun Yhdysvaltojen poliittisen ympäristön muutokset, kuten Nixonin sodanjulistus huumeita vastaan ja psykedeealien luokittelu vaarallisiksi huumausaineiksi, muuttivat psykedeealien käyttäytymistä ja sosiaalista viitekehystä käyttäjien näkökulmasta ahdistavampaan ja tuomitsevaan suuntaan. Tämä johti Buncen (1979) mukaan pahojen trippien lisääntymiseen Yhdysvalloissa. 1970-luvun puolivälissä 1960-luvun sosiaalinen kuuhunta oli päättynyt ja sosiaalisten konfliktien painopisteet olivat siirtyneet muihin ilmiöihin, mikä johti jälleen kulttuurisen käyttäytymisen muutokseen. Tämän uudemman kohortin psykedelikokemukset eivät hänen mukaansa sisältäneet samoissa määrin huonoja trippejä ja ei-toivottuja käyttökokemuksia kuin 1960-luvun kampanjan aiheuttaman piikin aikoihin. Länsimaaisessa kulttuuriympäristössä psykedeealit ovat liikkuneet lääkkeestä huumeeksi ja 2010-luvun jälkeen pikkuhiljaa takaisin potentiaaliseksi lääkkeeksi, joka luokitellaan huumausaineeksi.

Kulttuuriympäristön merkitys korostuu myös kokemuksen sanallistamisessa. Onkin sanottu, että ainut puhdas ”happotrippi”, joka maailmassa on koettu, oli Albert Hoffmannin ensimmäinen LSD-kokemus vuonna 1943 (Hoffman 1979). Tämän jälkeen kokemukset ovat länsimaissa värittäneet Hoffmannin ja muiden pioneerien kuvauksien ja kirjoitusten pohjalta. Esimerkiksi Aldous Huxleyn meskaliinikokemuksistaan kirjoittama kirja *Doors of Perception* on julkaisunsa aikaan ja jälkeen vaikuttanut tapaan, jolla psykedelikokemuksia kuvataan ja sanallistetaan. Nykyiseen kulttuuriympäristöön vaikuttavat lainsäädännön lisäksi psykedeeleista julkaistu tutkimus ja kirjallisuus, verkosta löytyvät käyttäjäraportit ja matkatarinat, ”yleinen mielipide” ja viihdeteollisuuden luomat mielikuvat. Nämä tekijät vaikuttavat omalta osaltaan siihen, millaisissa ympäristöissä, mihin tarkoituksiin, mitä psykedeeleitä ihmiset käyttävät, miten kokemuksista puhutaan ja millaiseksi kokemus muodostuu.

Neurofarmakologi David Nutt (2007) on meta-analyyssissaan esittänyt, että klassiset psykedeealit ovat huumeiksi luokitelluista aineista vähiten haitallisia ja niiden riippuvuuspotentiaali on lähes olematon. Silti ne voivat aiheuttaa vaikeita kokemuksia, erityisesti jos käyttäytymiseen ja -tilanteeseen liittyviä tekijöitä ei oteta huomioon. Vä-

häinen haitallisuus selittää hoitopotentiaalin rajoitusta mutta voi johtaa omaehtoisien käytön kasvuun. Suomessa Pekka Hakkarainen ym. (2020) ovat esittäneet, että LSD:n ja huumaavien sienien kokeilun ja käytön yleistymistä selittää ainakin osittain kansainvälinen kiinnostus psykedeealien terapeuttiseen käyttöön. Suomessa psykedeealien käyttöön liittyy stigmaa ja juridisia kysymyksiä psykedeealien laittomuuden takia. Pahimmasa tapauksessa stigma ja tiedonpuute voivat johtaa psykedeealien ajattelemattomaan käyttöön sekä estää ammattiavun piiriin hakeutumisen, jos haastavat kokemukset tai ”huono trippi” on ollut vaikea käsitellä tai traumaattinen.

Aineisto, menetelmät ja eettiset kysymykset

Tutkimuksessa käytetty aineisto on osa laajempaa väitöskirjatutkimusta. Aineistona käytettiin klassisia psykedeelejä käyttäneiden suomalaisten haastatteluita, jotka toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluin. Anu Puusan ja Pauli Juutin (2020) mukaan teemahaastattelussa tutkittavat ovat läpikäyneet tietyn prosessin, tässä tapauksessa kokemuksen psykedeealien käytöstä. Menetelmä soveltuu heidän mukaansa hyvin kaikenlaisten yksilön kokemusten, uskomusten ja ajatusrakennelmien tutkimiseen.

Haastateltavat rekrytoitiin tiedotusyhteistyössä Psykedeeleiden sivistyksen liitto ry:n kanssa (yksittäinen sosiaalisen median julkaisu) ja lumipalloeftiä hyödyntäen. Aineistoa kertyi yhteensä 40 haastattelua, näistä 27 tehtiin pääkaupunkiseudulla, pääsääntöisesti kirjastoissa ja muissa julkisissa tiloissa. Tutkimukselle haettiin ja saatiin Helsingin yliopiston eettinen ennakoarviointilausunto ennen haastattelujen aloittamista. Psykedeealien laittomuuden ja aiheen arkaluontoisuuden takia haastattelut toteutettiin luottamuksellisesti ja haastateltavien yksityisyydensuojaa kunnioittaen. Esimerkiksi haastatteluihin saapuminen pyrittiin tekemään osallistujille helpoksi ja huomiota herättämättömäksi. Haastattelun alussa tutkimuskysymykset ja haastattelun rakenne käytiin läpi yhdessä haastateltavan kanssa, heillä oli myös mahdollisuus keskeyttää haastattelu tai jättää halutessaan vastaamatta kysymyksiin. Kukaan osallistujista ei keskeyttänyt haastattelua tai kieltäytynyt vastaamasta kysymyksiin. 13 haastattelua tehtiin etäyhteydellä.

Haastattelut sisälsivät taustatietojen lisäksi seuraavat teemat:

1. kiinnostusta ja ensimmäistä klassisten psykedeliien käyttökertaa koskevat kysymykset
2. käytetyt psykedelit, mielenmaisema ja käyttöympäristö
3. hyvinvoinnin ja luonnon merkitystä koskevat kysymykset sekä psykedeliien vaikutus näihin
4. psykedelikulttuuriin Suomessa liittyvät kysymykset
5. yhteiskunnallinen näkökulma huumausaineisiin, psykedeleihin ja suomalaiseen päihdepolitiikkaan.

Tässä artikkelissa keskitytään teemoihin 1 ja 2.

Haastattelut toteutettiin maaliskuun puolivälin 2022 ja kesäkuun 2022 välisenä aikana. Haastattelujen kesto vaihteli neljästäkymmenestä minuutista tunti neljäänkymmeneen minuuttiin, keskimääräinen haastattelu kesti noin tunnin. Aineisto litteroitiin kesällä 2022. Litteroitua materiaalia kertyi yhteensä 448 sivua. Haastattelut litteroitiin sanasta sanaan ja samalla aineistosta poistettiin tunnistamisen mahdollistavat paikan nimet, murresanat sekä tarkat kuvaukset ammattinimikkeistä ja opiskelualoista, jos nämä mainittiin haastattelussa. Tämän jälkeen alkuperäiset äänitallenteet poistettiin. Aineiston analyysimetodina käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Menetelmällä aineisto analysoitiin systemaattisesti ja objektiivisesti sekä tutkimuskysymysten kannalta relevantilla tavalla (Hurme & Sarajärvi 2018). Aineistolähtöinen lähestymistapa auttaa ilmiön syvällisessä ymmärtämisessä, sillä pelkän tilastollisen tutkimuksen kautta on hankalaa päästä käsiksi taustatekijöihin, jotka vaikuttavat käytetyn psykedelin valintaan, mielenmaisemaan ja käyttöympäristöön. Taustatietojen teemoittelussa on käytetty riittävän laajoja yläkategorioita iän, koulutuksen, ammatin ja maantieteellisen sijainnin osalta.

Koko aineisto teemoiteltiin systemaattisesti Atlas.ti-ohjelmalla tutkimuskysymysten kannalta olennaisimpien aiheiden mukaan (Hirsjärvi & Hurme 2015). Olennaisimpia teemoja muodostettiin 15. Näitä olivat ”kiinnostus”, ”koetut hyvinvointivaikutukset”, ”itsehoidolliset teemat”, ”psykedelikulttuuri”, ”käytetty aine (*drug*)”, ”käyttöfrekvenssi”, ”käyttöraationaalisuus”, ”käytön mielenmaisema (*set*)”, ”käyttöympäristö (*setting*)”, ”merkitykset”, ”käytön motiivit”, ”psykedeliien käyttöön liittyvät negatiiviset asiat”, ”tarinat käytöstä”, ”käyttöön liittyvät teknologiat” ja ”yhteiskunnalliset asiat/psykedelit/huumelain-

säädäntö/politiikka”. Tämän artikkelin aineistona on käytetty seuraavia teemoja: ”käytetty aine (*drug*)”, ”käytön mielenmaisema (*set*)”, ”käyttöympäristö (*setting*)” sekä osia teemoista ”tarinat käytöstä” ja ”kiinnostus”. Tutkimukseen osallistuneista suurin osa asui pääkaupunkiseudulla tai Uudenmaan alueella. Osallistujat olivat koulutettuja ihmisiä, kolmellakymmenellä vastaajalla oli korkeakoulututkinto. Suurin osa vastaajista oli miehiä (31), kaikista vastaajista työssäkäyviä oli (35) ja pääsääntöisesti opiskelevia (3). Haastattelujen taustatiedot on esitetty taulukossa 1.

Vastaajista 37 käytti edelleen psykedelejä, kaksi kertoi lopettaneensa ja yksi harkitsi palaavansa psykedeliien pariin. Osallistujat eivät erottuneet pääkaupunkiseudun katukuvasta millään tavalla. Vastaajat eivät muodostaneet yhtenäistä joukkoa, eivätkä kokeneet kuuluvansa mihinkään psykedeliien käyttäjien yhtenäiseen ala- tai vastakulttuuriin. Psykedeliien käyttö näyttäisi haastattelujen mukaan muodostavan erillisiä klustereita väestössä sekä ystävä- ja kaveripiirin ja muiden alakulttuurien sisällä. Nämä piirit eivät välttämättä kohtaa toisiaan aiheen vaietun luonteen takia.

Jouni Tuomin ja Anneli Sarajärven (2018) mukaan aineistolähtöisellä analyysillä luodaan aineistosta teoreettinen kokonaisuus sekä muodostetaan näistä analyysi ja synteesi (Hirsjärvi & Hurme 2015). Tässä tapauksessa aineistolähtöisen sisällönanalyysin tarkoituksena on avata käytettyjen psykedeliien, käytön mielenmaiseman ja valmistautumisen sekä käyttöympäristön suhdetta Suomessa. Samoin tarkoitus on avata suomalaisen kulttuurisen käyttöympäristön vaikutusta näihin tekijöihin. Koska aiheesta on kirjoitettu vähän Suomessa, aineistolähtöinen ja vahvasti empiriaan nojaava lähestymistapa sopii tutkimusongelman ratkaisuun hyvin ja tuo haasteltavien äänen paremmin kuuluviin. Tuloksia vahvistavien lainausten luettavuutta on helpotettu poistamalla toistoa ja täytesanoja.

Tutkimuksen yksi tavoite on monipuolistaa kuvaa psykedeliien käytöstä ja käyttäjistä tulkitsemalla ja tekemällä näkyväksi heidän näkökulmiaan. En journalistin tavoin pyri vain toistamaan haasteltavien näkemyksiä kohteena olevasta, vaan myös tulkitsemaan vastauksia yhteiskunnallisessa kehityksessä, samalla ”beckeriläisessä” hengessä suojaten ja kunnioittaen tutkimuksen kohteena olevia henkilöitä (Becker 1967).

Taulukko 1. Haastateltujen taustatiedot

	N (40)
Sukupuoli	
Mies	31
Nainen	8
Ei halua ilmoittaa	1
Ikä	
18–24	1
25–34	12
35–44	15
45–69	12
yli 70	–
Asumismuoto	
Yksin	13
Kumppanin kanssa	14
Perheen kanssa	12
Muu	1
Koulutustaso	
Peruskoulu	1
Ammattitutkinto	6
Ylioppilas	3
Alempi korkeakoulututkinto	13
Ylempi korkeakoulututkinto	15
Lisensiaatin ja tohtorin tutkinto	2
Tämänhetkinen työmarkkinatilanne	
Työssä	35
Työttömänä	1
Opiskelee	3
Muu	1
Asuinpaikka maakunnan tasolla	
Pääkaupunkiseutu	22
Uusimaa	5
Pirkanmaa	5
Muu Suomi	8

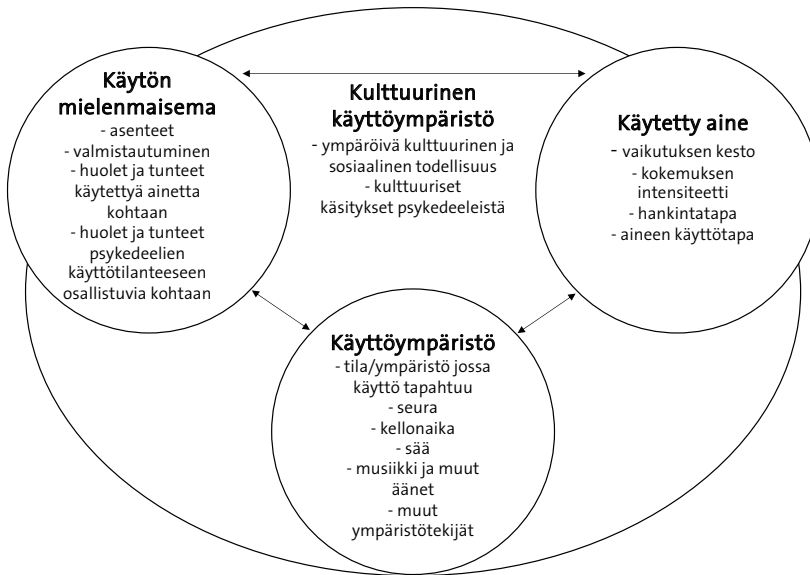
Tulokset

Psykedeelien kokeiluun, käyttöympäristön valintaan ja mielenmaisemaan liittyvät käsitykset, preferenssit ja motiivit olivat moninaisia. Aineiston rajallisuudesta huolimatta tutkimuksen ja taustakirjallisuuden pohjalta voidaan muodostaa käsitys psykedeelikokemusten muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä alla olevan kuvion mukaisesti.

Psykedeelien käyttökokemus näyttäisi muodostuvan käytetyn aineen, käyttäjän mielenmaiseman ja käyttöympäristön vuorovaikutuksessa Zinbergin (1984) kuvaaman mallin mukaisesti, vallitseva kulttuuriympäristö vaikuttaa näihin tekijöihin välillisesti. Käyttöympäristö ja mielenmaisema korostuvat kokemuksen kannalta keskeisimpinä haastateltavien vastausten ja psykedeelitutkimuksen pioneerien esittämällä tavalla. Seuraavaksi tuloksia käsitellään kuvion 1 pääkategorioiden mukaisesti.

Käytetyt psykedeelit ja käyttöfrekvenssit

Käytetyimpinä psykedeelienä korostuivat psilositybiini ja LSD. Havainto on samansuuntainen THL:n uusimpien tutkimusten kanssa. Näiden lisäksi mainittiin 5-meo-DMT, DMT höyrystettynä ja ayahuascanä käytettynä. Meskaliini oli käytetyistä aineista harvinaisin. Siihen oli törmätty yleensä ulkomailla, lähinnä Keski- ja Etelä-Amerikassa, tai meskaliinin käyttöön suunnatussa retriiteissä. Käyttäjät saattoivat pitää yhtä psykedeeliä mieluisimpana tai heille parhaiten sopivana, esimerkiksi psilositybiiniä tai LSD:tä. Osa suosi pelkästään luonnosta saatavia psykedeelejä, ja osa osoitti kiinnostusta kaikkia psykedeelejä kohtaan. Näihin preferensseihin vaikuttivat eri psykedeelien käyttökokemukset, käytetyn aineen vaikutusaika (psilositybiinillä noin 6 tuntia, kun taas LSD:llä noin 12 tuntia, höyrystetyn DMT:n ja 5-meo-DMT:n osalta puhutaan minuuteista), pienissä määrin saatavuus, aineen keholliset vaikutukset sekä kulttuuriset käsitykset ja mielikuvat. Osa käyttäjistä raportoi psilositybiinin aiheuttavan huonovointisuutta, mutta nämä tuntemukset eivät olleet aineistossa yhtenäisiä. Osa vastaajista koki eri psykedeelien mielensisäisten vaikutusten välillä eroja. Nämä kuvaukset olivat sekä käyttäjien kokemusten että kulttuuristen kuvausten värittämiä.

Kuvio 1. Psykedeelikokemuksen muodostumiseen vaikuttavat tekijät.

Olen [huomannut eroja käytetyn psykedeelin osalta], sanotaan että ayahuasca ja DMT on enemmän semmisiä sisävaruudellisia ja aiheuttaa suurempia mielikuvituksen sfääreissä tapahtuvia hallusinaatioita, kun sitten sienet ja LSD tuntuu olevan enemmän ulospäin suuntautuneita. Mut tääkään ei oo ihan yks selitteinen juttu kuitenkaan. (Mies 25–34 v)

Osallistujilla oli huomattavia eroja käyttökokeusten määrässä ja käyttövuosissa. Osalla vastaajista oli pitkä historia psykedeelien parissa. Pelkä ikä ei selittänyt tätä, vaan se riippui myös kiinnostuksesta aiheeseen ja senhetkisestä elämäntilanteesta. Aktiivisimpia ja eniten psykedeelikokemuksia omaavia henkilöitä voitaisiin kuvata niin sanottuina psykonautteina (*psychonaut*). Termillä tarkoitetaan käyttöön vihkiytyneitä henkilöitä, joilla on huomattavasti kokemuksia psykedeelien käytöstä ja eri psykedeelista, ja heidän käyttönsä on toistuvampaa ja jatkuvampaa. Psykonautit käyttävät psykedeeliejä yleensä psykeen, itsen ja henkisen tutkiskelun välineenä. (Dollar 2023.) Nämä henkilöt kuvasivat psykedeelien käyttöään yleensä harrastuksena, mielenkiinnon kohteena, elämäntapana, henkisenä harjoituksena tai seikkailuna.

Psykedeelien käyttöön liittyi tavallisesti pitempiä taukoja. Tauot johtuivat esimerkiksi perhelanteen muutoksesta, psykedeelisiin kohdistuvan

kiinnostuksen laantumisesta hetkellisesti tai pysyvästi, tai kokemuksesta, että ”psykedeelit olivat antaneet kaiken tarvittavan”. Vastaajien kesken oli tavallista, että ensimmäisten tai merkityksellisten käyttökokemusten jälkeen käyttö oli hetkellisesti tiheämpää, joko kuukausittaisista tai parin viikon välein toistuvaa, erityisesti silloin, jos psykedeelien koettiin auttavan esimerkiksi ahdistukseen tai masennukseen. Tämän ”psykedeelisen kuherruskuukauden” jälkeen käyttökerrat vakiintuivat 1–6 kertaan vuodessa, vastaajan elämäntilanteesta ja kiinnostuksesta riippuen.

Käytön mielenmaisema ja valmistautuminen

Psykedeelien käyttökokemukseen valmistautumiseen ei ollut yhtenäistä kaavaa. Suurin osa vastaajista oli kokenut uteliaisuutta psykedeelisiin ja kokenut ne jännittävinä niiden maineen sekä median ja kirjallisuuden kuvauksien takia. Ensimmäiseen käyttökokemukseen valmistauduttiin lukiemalla tieteellisiä tai aihepiiriin liittyviä julkaisuja, verkosta löytyviä ”matkakertomuksia” (Erowid.org; taikasienifoorumi; psilosybiini.info), katsomalla dokumentteja tai keskustelemalla aihepiiriin tuntevien ystävien kanssa. Tavallista oli valmistautua käyttökokemukseen usealla eri keinolla. Osa vastaajista oli hankkinut ensimmäi-

sen kokemuksen ilman erityistä valmistautumista, jolloin uteliaisuus ja kokeilunhalu ohjasivat kokemukseen hakeutumista. Tavallisesti käyttöön liittyi rauhallisen hetken varaaminen käyttöä ja kokemusta varten, käytettävän psykedeelin hankinta, ja mahdolliset matkavahti-järjestelyt, erityisesti ensimmäisillä käyttökertoilla. Stressaavassa ja haastavassa tilanteessa psykedeelien käyttämistä vältettiin, sillä niin työstressi kuin elämäntilanteet tai maailman tapahtumat saattoivat vaikuttaa matkan sisältöön ja kokemuksiin negatiivisesti. Toisaalta osa haastateltavista koki esimerkiksi vaikeiden ihmissuhdetilanteiden ja kuormittavan elämäntilanteen käsittelyn matkan aikana puhdistavana ja positiivisena.

Matkalle kannattaa pakata reppuun hyviä eväitä. (Mies 25–34 v)

Psykedeelien käyttöön liittyikin tutkimuskirjallisuudessa käytetty fraasi hyvällä mielellä, hyvällä hetkellä, hyvässä paikassa ja hyvässä seurassa (Hartogsohn 2020). Mikäli henkilöllä oli meditaatio- tai joogataustaa, näitä harjoituksia tehtiin ja suositeltiin tehtäväksi ennen psykedeelien käyttöä. Muita käyttökokemukseen valmistautumiseen liittyviä teemoja olivat ruokailusta ja levosta huolenpito, sillä erityisesti LSD on pitkävaikutteisista. Ruokailun ja levon merkitys korostui vastauksissa myös siitä syystä, että vaikka psykedeelisiä kokemuksia kuvattiin pääsääntöisesti antoisiksi tai toivottuun vaivaan auttaviksi, näitä kokemuksia pidettiin usein hyvin raskaina – sekä henkisesti että fyysisesti. Psykedeelien ja muiden päihteiden yhteiskäyttöä pidettiin pääsääntöisesti hyvän kokemuksen kannalta huonona ideana, tarinat psykedeelien yhteiskäytöstä muiden päihteiden kanssa liittyivät kertomuksiin huonoista kokemuksista. Mielenmaiseman osalta vastaajat painottivat avoimuutta kokemusta kohtaan ja tervettä uteliaisuutta. He pitivät myös tärkeänä kykyä ottaa vastaan psykedeelien aiheuttamat niin hyvät kuin haastavat kokemukset.

Toki joskus tahtoo tulla odotuksia, mutta oikeastaan mä pyrin ottaa vastaan mitä tulee, koska mä koen ja uskon että mä saan sitä mitä mä tarvitsen. Mun täytyy vaan olla avoin vastaanottamaan mitä tuleman pitää. Ei niin, että mä haluan jotain. Niin se antaa minulle sen, mitä mä tarvitsen. (Mies 45–69 v)

Valmistautumiseen saattoi liittyä paastoamista, erityisesti jos käyttö tapahtui retriittiympäristössä, tai kokemuksesta oli omatoimisesti järjestetty traditionaalista käyttökokemusta mukaileva. Nämä

käytännöt olivat aineistossa harvinaisempia. Mielenmaisema ja käyttöympäristö olivat vastaajille tuttuja konsepteja, ja nämä mainittiin haastattelussa myös itsenäisesti. Yleinen kokemus oli että ”psykedeelit antavat sen mitä tarvitset, ei sitä mitä haluaa.” (Mies 35–44 v)

Vastaajien kesken pidettiin tärkeänä, että psykedeeliselle kokemukselle oli varattu riittävästi tilaa niin valmistautumiseen kuin itse matkaan. Lisäksi osa henkilöistä painotti kokemuksen jälkeistä aikaa sekä kokemusten integroinnin merkitystä positiivisten vaikutusten saavuttamiseksi.

Mielellään sillä tavalla, että hyvässä seurassa, hyvässä ympäristössä ja pakottamatta. Koska semmoinen pakottaminen ja takertuminen ja semmoinen mielentila, niin se yleensä johtaa siihen, että siitä kokemuksesta tulee jotain ihan muuta. Semmoisen mielentilan viljeleminen, että pystyisi ottamaan sen vastaan, mikä sieltä tulee tulakseen, jotta kaikki on yhtä arvokasta. Yhtä hyvä, niin silleen siellä tuntuu pärjäävän enemmän kuin että nyt lähtee hakemaan jotain kokemusta. (Ei ilmoitettua sukupuolta 45–69 v)

Käyttöympäristö, seura ja suomalainen kulttuurinen käyttöympäristö

Ihmiset, joiden kanssa psykedeelisiä käytettiin, olivat yleensä hyvin entuudestaan tuttuja ja luotettavia, esimerkiksi ystäviä, tuttuja, seurustelukumppaneita tai puolisoja. Haastateltavat kertoivat viettävänsä näiden ihmisten kanssa aikaa myös psykedeelien käytön ulkopuolella. Tuttuus, luotettavuus ja ihmisten välinen dynamiikka korostuivat haastateltavien puheissa, ja näitä pidettiin tärkeinä onnistuneen käyttökokemuksen kannalta.

Nämä ihmiset, joiden kanssa käytän psykedeelisiä, mä oon tuntenut puolet elämästäni. Me tehdään kaikennäköistä yhdessä, et ei meidän keskenämme hengailu rajoitu millään tavalla tähän psykedeelien käyttämiseen. Se on ehkä enemmänkin sellainen satunnaisesti mukana oleva jonkinasteinen lisämauste meidän hengailussa. (Mies 35–44 v)

Psykedeelisiä käytettiin joko yhdessä muiden kanssa, tai ”matkavahdin” kanssa. Osa vastaajista käytti psykedeelisiä myös yksin. Nämä käyttäjät halusivat erityisesti keskittyä omaan sisäiseen maailmaansa ja tarkastella omaa psykedeelistä kokemustaan. Henkilöt, jotka käyttivät psykedeelisiä yksin, tekivät niin joko kotonaan tai mökillä. Heillä oli enemmän kokemusta psykedeelien käytöstä sekä muuttuneista tajunnantiloista. Pääsääntöisesti nämä henkilöt edustivat psykonauttien viitekehystä. Toisaalta psykedeelien käyttö saattoi olla myös yhteisöllinen kokemus, jolloin esimerkiksi

kokemusten jakaminen jälkikäteen ja mahdolliset matkavahti-järjestelyt oli helpompi toteuttaa. Esimerkiksi mökillä psykedeelien käyttäminen ystävien kanssa kuvattiin eri tavalla virittyneeksi mökkireissuksi tai ”lisämausteeksi”. Näillä reissuilla saatettiin toteuttaa myös rituaalista psykedeelien käyttöä, esimerkiksi ayahuascan tai DMT:n osalta.

Eri käyttöympäristöistä, ehkä se, että on rauhallista ja turvallista ja että ei tule mitään yllättäviä asioita. Joku luontoympäristö, kansallispuisto, mökki varmaan silleen paras, ja huonoin minkä olen kokenut, on varmaan asuin kaupungin keskusta missä on semmoinen fiilis, että joku tuttu saattaa tulla. Semmoinen missä on häälinää, niin on todella vaikeaa ja sitä ahdistuu helposti kaikista aistiärsykkeistä, koska asiat muutenkin valmiiksi vaikuttaa jänniltä niin sitten siihen tuo koko kaupungin ympärille, niin se olisi varmaan huonoin mahdollinen. Ja sitten just, että jo ensimmäisellä kerralla se kaveri messissä tai joku joka katsoo perään. Ei sillä, että mitään tyyperää tulisi tehtyä. (Mies 25–34 v)

Omaehtoisen psykedeelien käytön käyttöympäristöinä puhuttiin kodista, yksityisasunnoista, mökeistä tai luontoympäristöistä, kuten kansallispuistoista. Käyttöympäristön valinnan kriteereinä korostuivat ympäristön tuttuus, rauhallisuus ja yksityisyys. Tilan tuli olla viihtyisäksi laitettu, siivottu ja järjestely, sillä sotkuisuuden koettiin häiritsevän psykedeelistä kokemusta. Suomessa käyttöympäristön valinnassa korostuivat ymmärrettävästi yksityisyys aiheen laittomuuden takia sekä pääsääntöisesti mahdollisuus olla luonnossa tai päästä luontoon. Käyttötilanteisiin liittyi yleensä psykedeelien käytön lisäksi jotain oheistoimintaa, esimerkiksi keskustelua, musiikin kuuntelua, mahdollisuutta vetäytyä keskittymään psykedeeliseen kokemukseen. Joissain tapauksissa niihin liittyi myös elokuvien tai sarjojen katsomista. Osalla haastateltavista oli kokemusta psykedeelien käytöstä ulkomailla, esimerkiksi Amsterdamissa tai järjestetyillä retriiteillä niin Euroopassa, Suomessa kuin Etelä-Amerikassa. Kun psykedeelisiä käytettiin ulkomailla, vastaajien ei yleensä tarvinnut miettiä käytön laillisuutta. Esimerkiksi Hollannissa psykoaktiivisten tryffeleiden ostaminen ja retriittitoimintaan osallistuminen on laillista. Onnistuneeseen retriittikokemukseen tuntui vaikuttaneen ennen kaikkea järjestäjien tietotaito ja vihiytyneisyys asiaan sekä se, kuinka ”ammattimaisesti” tilat ja tilaisuus, psykedeelien käyttötilanne ja kokemusten integraatio oli järjestetty.

No esimerkiksi tätä LSD:tä niin mä otin ihan ekan kerran. Mä olin ihan vaan kotona. *Mä asuin rivitalossa*, niin takapihalla kesäisenä aurinkoisena päivänä aurinkotuolissa hengailin markaradion kanssa. Sitten sienillä eka kerta oli ystävän tykönä. Joskus mä oon kotona, joskus mä oon luonnossa. Luonto ihan oma ulottuvuutensa. Joko ystävien luona, tai sitten omassa kodissa ja usein mielellään silleen, että olisi mahdollisuus päästä luontoon. Ja kerran joo kerran myös festareilla LSD:tä isompi annos, mutta se ei ehkä ollut paras ympäristö. (Nainen 35–44 v)

Näiden käyttöympäristöjen lisäksi osa vastaajista mainitsi myös viihteellisempiä teemoja, esimerkiksi psykedeelien käyttöä konserteissa, taidemuiseissa tai muissa kulttuuritapahtumissa. Myös festari- ja juhlaympäristöt mainittiin, joko yksityistilaisuuksina tai muuten suotuisina käyttöympäristöinä. Yleensä tällaiset alakulttuuritapahtumat vetivät puoleensa samanhenkisiä ihmisiä, ja niissä saatettiin pyrkiä luomaan hyvät olosuhteet psykedeelien käytölle, esimerkiksi valaistuksen, sisutuksen ja valitun musiikin osalta. Julkisissa tiloissa vastaajien käyttöannokset olivat usein huomattavasti pienempiä kuin muissa käyttöympäristöissä, tai tapahtuma oli luonteeltaan sen laatuinen, että psykedeelien käyttö oli siellä hyväksyttävää.

Luontoympäristöjen suosiminen ei ole suomalaisen psykedeelien käytön erikoispiirre, sillä jo Albert Hoffman (1979) totesi, että ”psykedeelisiä tulisi käyttää luonnossa”. Länsimaisen kulttuuriympäristön vaikutus näkyi esimerkiksi psykedeelikokemusten kuvaamisessa. Siinä hyödynnettiin populaarikulttuurin ja psykedeelitutkimuksen klassikoiden kuvauksia ja alan terminologiaa. Vaikka psykedeelisiä käytettiin vapaa-ajalla, psykedeelisiä käytettiin harvakseltaan ja käyttöön ei liittynyt riippuvuutta, psykedeelien käyttöä ei määritellyt Mikko Salasuon (2004) kuvailemaksi viihdekäytöksi, vaan esimerkiksi itsensä kehittämisen työkaluksi tai itsehoidoksi. Psykedeelien lainsäädännöllinen asema sekä yhteiskunnallinen asenneilmapiiri vaikuttavat psykedeelien käyttöympäristöihin ja tapoihin Suomessa. Omaehtoisessa käytössä suositaan yksityisyyttä tarjoavia ratkaisuja, ja kokemuksia saatetaan hakea ulkomailta, jossa toiminta on joko laillista tai kulttuurisesti hyväksyttävämpää. Tämä johtuu osittain psykedeelisiin liittyvistä tabuista ja käytettyjen aineiden laittomuudesta – käytöstä puhuminen julkisesti voi johtaa seurauksiin työ- tai siviilielämässä. Käyttöön ja hankintaan näyttäisikin liittyvän vahvasti verkostollinen ja luottamukseen perustuva ulottuvuus. Vaikka suomalaisten huumeasenteet ovat löyhtyneet ja erilaisten huumeiden käyt-

tö on yleistynyt kaikilla mittareilla (Karjalainen ym. 2020), tämä ei näy lainsäädännössä eikä poliittisessa keskustelussa, jossa huumeet nähdään edelleen Kettil Bruunin ja Nils Christien (1986) sanoin ”hyvinä vihollisina” ja monoliittisena kategoriana. Nämä käsitykset vaikuttavat myös osan käyttäjistä kokemuksiin ja näkemyksiin.

Se on hassua silleen jotenkin, kun mieltää että sitä on rikollinen tässä. Se ehkä vaan on kiinnostava. Kun puhutaan että mitä rikolliset tekee, niin hetkinen, minäkin olen rikollinen.

(Mies 45–69 v, asuu perheen kanssa, työssä)

Pohdinta ja johtopäätökset

Tämä artikkeli on kuvannut, millaisissa käyttöympäristöissä, millä psykedeelleillä ja millaisella mielenmaisemalla psykedeelien käyttöä tapahtuu Suomessa. Psilosybiini ja LSD olivat tässä tutkimuksessa eniten käytetyt psykedeelit. Näkemykset eri psykedeelleistä vaihtelivat ja näihin käsityksiin vaikuttivat sekä henkilöiden kokemukset, että kulttuurisesta käyttöympäristöstä ammennetut käsitykset esimerkiksi käytetyn psykedeelin luonnonmukaisuudesta. *Mielenmaisema ja käyttöympäristö* olivat käyttäjille tuttu käsittepari ja näihin liittyviä tekijöitä pyrittiin huomioimaan niin käyttöön valmistautuessa kuin kokemuksen aikana. Ensimmäisillä käyttökerroilla kokemusta ei välttämättä suunniteltu kovin tarkasti, mutta ajan saatossa käyttäjät ottivat mielenmaisemaan ja käyttöympäristöön vaikuttavat tekijät paremmin huomioon. Keskeisimpinä asioina korostuivat yksityisyys, rauhallisuus ja käyttötilanteeseen osallistuneiden henkilöiden tuttuus. Kuten lähes kaikkialla, suomalaisessa yhteiskunnassa psykedeelien käyttöön liittyy stigmaa paitsi käytön laittomuuden myös sen takia, että psykedeelisen kokemuksen kuvauksia saatetaan pitää vieraina ja hämmentävinä.

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että näiden suomalaisten psykedeelien käyttäjien viiteryhmä näyttäisi olevan laajempi länsimainen psykedeelien käyttökulttuuri, johon vaikuttavat psykedeelisiin liittyvän tutkimuksen lisääntyminen, yleinen kiinnostus aihepiiriin ympärillä ja psykedeelien käytön positiivisten puolien korostaminen. Toisaalta suomalainen kontrollikeskeinen huume-politiikka ja psykedeelikokemusten kulttuurinen vieraus täkäläisessä ympäristössä ovat omiaan lisäämään käyttökokemusten salaailua ja käyttäjien

kokemaa stigmaa verrattuna kokemuksiin joissain toisissa käyttöympäristöissä.

Carhart-Harris tiimeineen (2018) argumentoi, että varovainen ja rehellinen kontekstinhallinta voi auttaa käytön haittojen vähentämisessä ja maksimoida mahdollista terapeutista hyötyä, jota psykedeelleillä tavoitellaan. Heidän mukaansa psykedeelien potentiaali lääkkeinä riippuu hyvin paljon siitä, miten tutkijat, kliinikot, sijoittajat ja lainsäätäjät vastaanottavat ja käsittelevät tätä uutta ja hoitotyön paradigmoja haastavaa potentiaalista hoitomuotoa. Vaikka psykedeelinen kokemus voi olla luonteeltaan arvaamaton ja vaikeasti sanallistettava, käyttäjät pyrkivät luomaan kokemukselle hyvät puitteet ammentaen elementtejä traditionaalisesta käyttöympäristöstä, tutkimustiedosta, varaamalla riittävästi aikaa kokemukselle sekä yhdistelemällä näitä toivottujen vaikutusten saamiseksi.

Hakkarainen ym. (2020) esittävät että nuorempien sukupolvien muuttunut suhtautuminen huumausaineisiin haastaa yhteiskunnan nykyiset poliittikkalinjaukset samalla kun huumemarkkinoiden monimuotoistuminen, käytön lisääntyminen ja käyttötapojen muutokset luovat paineita yhteiskunnan palvelujärjestelmän ja toimintatapojen kehittämiseksi. Tämä näkyy yleisesti huumeiden käytön yleistymisessä nuoremmassa ikäluokissa (Karjalainen ym. 2023) sekä psykedeelien käytön yleistymisessä. Suomessakin puhutaan mielen-terveyden ongelmien kasvusta, ja samalla psykedeelisiä tutkitaan ja niistä uutisoidaan uusina potentiaalisena hoitomuotoina. Tässä tilanteessa ei ole kaukaa haettava, että myös itsehoitoon liittyvät kokeilut yleistyisivät. Tieto mielenmaiseman ja käyttöympäristön merkityksestä on tärkeää mahdollisten ylilyöntien ja huonojen kokemusten välttämiseksi. Mikäli edes osa psykedeelisiin liittyvästä tutkimuksesta johtaa positiivisiin tuloksiin ja psykedeeliavusteisesta terapiasta tulee vakiintunut hoitomuoto esimerkiksi ahdistushäiriöihin, riippuvuuksiin tai masennukseen, joudutaan samalla pohtimaan, kuinka psykedeelisiin suhtaudutaan yhtäältä laittomina huumausaineina ja toisaalta itsehoitolääkkeinä.

Tuloksia tulkitessa on hyvä huomata, että aineistoa ei voida pitää edustavana: se ei kata kaikkia psykedeelien käyttöympäristöjä tai käyttäjien mielenmaisemia. Tiedotusyhteistyö Psykedeelisen sivistyksen liiton kanssa teki aineistonkeruun ja haastattelujen toteuttamisen sujuvaksi, mutta vaikutti siihen, millaisia ihmisiä haastatteluihin osal-

listui. Verkkosivujensa mukaan yhdistys ”tekee tilaa psykedeelien vastuullisemmalle ja monipuolisemmalle käsittelylle. Psykedeelien käyttö ja niitä koskeva kiinnostus ovat vakaassa kasvussa. Psykedeelien potentiaalia ja riskejä koskevaa tietoa on yhä helpommin saatavilla, mutta aihepiiriin liittyy myös paljon virheellisiä käsityksiä. Yhdistys on olemassa, koska haluamme edistää laadukasta keskustelua ja viisaampaa suhdetta psykedeelisiin.” Näin ollen voidaan olettaa, että tämä on vaikuttanut sekä osallistujien mieluisiin käyttöympäristöihin, tietämykseen psykedeelista ja käyttötarkoituksiin.

Aineisto ei kerro myöskään tarkkaa kuvaa psykedeelien viihdekäytöstä. Vaikka osalla haasta-

teltavista oli kokemusta myös viihteellisestä psykedeelien käytöstä, ilmiön tarkasta kuvasta tai nyanseista ei voida tehdä näiden haastattelujen pohjalta kovin syvällisiä päätelmiä. Lisäksi kuva Suomessa järjestettävistä psykedeeliretriiteistä käyttöympäristöinä jäi ohueksi, koska vain harvalla vastaajalla oli kokemuksia tällaisista käyttöympäristöistä. Aineisto ei myöskään tarjoa selkeää kuvaa tyyppillisestä psykedeelien käyttöannoksesta kullakin aineella. Artikkelissa ei myöskään käsitelty käyttörationaalisuuteen ja käytön motiiveihin liittyviä tekijöitä, eikä psykedeelien koettuja positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia. Esimerkiksi nämä teemat tarjoavat mahdollisuuksia jatkotutkimukselle.

Saapunut 20.3.2023
Hyväksytty 13.12.2023

KIRJALLISUUS

- Becker, Howard S. (1967) Whose side are we on? *Social Problems* 14 (3), 239–247.
- Bunce, Richard (1979) Social and Political Sources of Drug Effects: The Case of Bad Trips on Psychedelics. *Journal of Drug Issues* 9 (2), 213–233.
- Carhart-Harris, Robin Lester & Roseman, Leor & Haijen, Eline (2018) Psychedelics and the essential importance of context. *Journal of Psychopharmacology* 32 (7), 725–731.
- Christie, Nils & Bruun, Kettil (1986) Hyvä vihollinen: Huumausainepolitiikka pohjolassa. Helsinki: Weilin & Göös.
- Dupuis, David & Veissière, Samuel (2022) Culture, context, and ethics in the therapeutic use of hallucinogens: Psychedelics as active super-placebos? *Transcultural Psychiatry* 59 (5), 571–578.
- Dollar, Brooks (2023) Heads, Seekers, Psychonauts, and One-Timers: Patterns in Stories of Psychedelic Consumption. *Journal of Drug Issues* 53 (3), 402–421.
- Engel, Liam B. & Thal, Sascha, B., & Bright, Stephen. J. (2022) Psychedelic Forum Member Preferences for Carer Experience and Consumption Behavior: Can “Trip Sitters” Help Inform Psychedelic Harm Reduction Services? *Contemporary Drug Problems*, 49 (4), 356–368.
- Griffiths, Roland Redmond & Johnson, Mathew W. & Richards, William A. (2011) Psilocybin occasioned mystical-type experiences: Immediate and persisting dose-related effects. *Psychopharmacology (Berl)* 218 (4), 649–665.
- Hadar, Aviad & David, Jonathan & Shalit, Nadav & Roseman, Leor & Gross, Raz & Sessa, Ben & Levran, Shaul (2023) The Psychedelic Renaissance in Clinical Research: A Bibliometric Analysis of Three Decades of Human Studies with Psychedelics. *J Psychoactive Drugs* 55 (1), 1–10.
- Hakkarainen, Pekka & Karjalainen, Karoliina & Salasuo, Mikko (2020) Nuoret, entiset nuoret ja huumeet. Miten sukupolvi näkyy huumeiden käytössä huumeieliipiteissä? *Yhteiskuntapolitiikka* 85 (5–6), 465–479.
- Harms, Arne (2021) Accidental Environmentalism: Nature and Cultivated Affect in European Neoshamanic Ayahuasca Consumption. *Anthropology of Consciousness* 32(1), 55–80.
- Hartogsohn, Ido (2017) Constructing drug effects: A history of set and setting. *Drug Science, Policy and Law* (3) 1–17.
- Hartogsohn, Ido (2020) American trip – set setting and the psychedelic experience in the twentieth century. Cambridge: The MIT Press.
- Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme (2015) Tutkimus-haastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoffman, Albert (1979) LSD my problem child. Published by McGraw-Hill Book Company.
- Johnson, Mathew W. & Hendricks, Peter S. & Barrett,

- Frederick S. & Griffiths, Roland R. (2019) Classic psychedelics: An integrative review of epidemiology, therapeutics, mystical experience, and brain network function. *Pharmacology & Therapeutics* (197), 83–102.
- Kruger, Daniel J. & Glynos, Nicolas G. & Fields, Christopher W. & Herberholz, Moss & Boehnke, Kevin F. (2023) An Assessment of Psychedelic Knowledge Among People Using Psychedelics Naturalistically. *Journal of Psychoactive Drugs* 55 (4), 420–424.
- Karjalainen, Karoliina & Pekkanen, Niina & Hakkarainen, Pekka (2020) Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet – Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992–2018. Raportti 2/2020. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Karjalainen, Karoliina & Hakkarainen, Pekka & Salasuo, Mikko (2023) Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet 2022. Tilastoraportti 15/2023. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
- National Institute on Drug Abuse. Hallucinogens and Dissociative Drugs Research Report 2015. <https://nida.nih.gov/publications/research-reports/hallucinogens-dissociative-drugs/how-do-hallucinogens-ld-psylocybin-peyote-dmt-ayahuasca-affect-brain-body>
- Nour, Matthew M. & Evans, Lisa & Nutt, David (2016) Ego-dissolution and psychedelics: Validation of the ego-dissolution inventory (EDI). *Frontiers in Human Neuroscience* (10), Article 269.
- Nutt, David & King, Leslie & Saulsbury, William (2007) Development of a rational scale to assess the harm of drugs of potential misuse. *Lancet* (369), 1047–1053.
- Puusa, Anu & Juuti, Pauli (2020) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.
- Raison, Charles, L. & Jain, Rakesh & Penn, Andrew D. & Cole, Steven P. & Jain, Sandra (2022) Effects of Naturalistic Psychedelic Use on Depression, Anxiety, and Well-Being: Associations with Patterns of Use, Reported Harms, and Transformative Mental States. *Frontiers in Psychiatry* (13).
- Salasuo, Mikko (2004) Huumeet ajankuvana. Tutkimus huumeiden viihdekäytön kulttuurisesta ilmenemisestä Suomessa. Tutkimuksia 149. Helsinki: Stakes.
- Stafford, Peter (1992) *Psychedelics encyclopedia*. Berkeley: Ronin Publishing Inc.
- Swanson, Link (2018) Unifying Theories of Psychedelic Drug Effects. *Frontiers in Pharmacology* 178 (9).
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Yle 13.11.2022. Yle.fi, Lääketiede: Sienitrippi voi olla niin voimakas, että ihminen lopettaa juomisen – Suomessa aletaan ensimmäistä kertaa tutkia psykedeelejä ihmiskokeilla. <https://yle.fi/a/74-20004397>
- Zinberg, Norman (1984) *Drugs, set and setting. The basis for controlled intoxicant use*. New Haven: Yale University Press.

ENGLISH SUMMARY

Mika Tsupari: Classical psychedelics use in Finland viewed from the perspective of the psychedelics used and set and setting (Klassiset psykedeeelit Suomessa käytettyjen aineiden, käyttöympäristöjen ja käyttäjien mielenmaisemien näkökulmasta)

The use of classical psychedelics has shown a slight upward trend in Finland in recent years. This article explores the use of classical psychedelics (LSD, psilocybin, DMT, 5-meo DMT and mescaline) from the perspective of the psychedelics used and the set and setting of use. Set and setting refer to a commonly used phrase describing the state of mind and the environment where psychedelics use takes place. Set and setting are important to whether the experience from psychedelics use is positive or negative. In addition, the psychedelic experience is influenced by the cultural setting or the surrounding cultural and social paradigms. The research was conducted using quantitative methods. The data consisted of 40 theme interviews between

March 2022 and July 2022 with Finnish people who had used psychedelics.

The results show that preparations for psychedelics use and set and settings varied significantly. Psychedelics were mostly used in private homes together with previously known people, friends, significant others, etc. The psychedelic experience seems to form in the interaction of the substance used, set and setting, and the cultural setting. The legislative status of psychedelics also impacts upon the choice of setting. Solutions that offer privacy are preferred for self-indulgent use, and experiences may be sought from abroad. The cultural setting also affects the chosen environment and the mindset of people taking psychedelics, but it can also cause negative effects and increase anxiety associated with psychedelics use.

Keywords: classical psychedelics, set, setting, cultural setting, Finland.

KIRJOITTAJA

Tsupari, Mika, YTM, väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto (mika.tsupari[at]helsinki.fi)